Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Türk Silahlı Kuvvetleri Emekli Personeli Üzerinde Bir Araştırma

Yusuf Kaderli

Prof. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, AYDIN , ykaderli@yahoo.com

Umut Tolga Gümüş

Yrd. Doç Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, AYDIN,

Emre Danışman

Adnan Menderes Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, AYDIN, edanisman56@gmail.com

Özet

Küreselleşme, mal ve hizmetlerin dünya ölçeğinde serbest dolaşımıdır. Günümüzde teknolojiye yaşanan gelişmeler küreselleşmenin hızını artırmıştır. Küreselleşmeyle birlikte, ekonomik gelişmelerde yaşanan belirsizlik ve karmaşıklık, toplumların ve bireylerin sosyo- ekonomik yapılarını değiştirmiştir. Toplumların sosyo ekonomik yapıları bireylerin finansal kararlarıyla şekillenmektedir. Bireylerin almış olduğu finansal kararların doğruluğu, bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgilidir. Karmaşık ve belirsiz koşullar içindeki ekonomide toplumun en küçük yapısı olan ailelerin aldığı finansal kararlar sadece aileyi değil tüm toplumu etkilemektedir. Ailelerin değişimin hızlı ve sürekli olduğu ekonomik hayatta aldığı yanlış finansal kararlar nedeniyle birlik ve düzeni bozulmaktadır. Bunun için demografik özelliği farklı her bireyin sahip olduğu finansal okuryazarlık düzeyini yükseltecek finansal eğitim uygulamalarının önemi yüksektir. Birçok araştırmada, yaşlı ve eğitim düzeyi düşük bireylerin daha çok finansal risk içinde olduğu vurgulanmaktadır. Bu çalışmada, Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapmış emekli askeri personelin finansal okuryazarlık seviyesi incelenmiştir. Ülkenin savunma hizmetlerinde çalışan Türk Silahlı Kuvvetleri personeli, görev sahası itibarıyla finansal sistemlerde yaşanan gelişmelere uzak kalabilmektedir. Bu durum, bilgiye dayalı finansal kararlar alma becerisinin önemini artırmaktadır. Çalışma sonucunda, emekli askeri personelin finansal okuryazarlık seviyesi ve finansal bilgileri tespit edilmiştir. Bu tespitler doğrultusunda aktif olarak görev yapan askeri personelin geleceğe dönük finansal farkındalığını arttırmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Cehalet, Kredi Kartı
Jel Sınıflandırması: A20, D14

Determining The Level Of Financial Literacy: A Study On The Retired Staff Of The Turkish Armed Forces.

Abstract

Globalization is the free movement of goods and services on the world scale. Today, developments in technology have increased the speed of globalization. With globalization, economic development experienced in uncertainty and complexity has changed society is shaped by the financial decisions of individuals. The accuracy of financial decisions taken by individuals is related to the financial literacy levels of individuals. Complex financial decisions in uncertain conditions in the economy and society of families who receive the smallest structure affects not only the family but the whole society. This will raise the level of financial literacy with different demographic characteristics of each individual application for the high importance of financial education. In most research, the elderly and low level of education is emphasized that more financial risk in individuals. In this study, financial literacy level of the Turkish Armed Forces retired military personel who served in were investigated. As a result, the level of financial literacy and financial information of retired military personel were identified. In line with these findings it is intended to increase the active duty soldiers who staff the future –oriented financial awareness.

Keywords: Financial Literacy, Financial Education, Financial Illiteracy, Credit Card.

JEL Classification : A20, D14

Giriş

Bireyin sınırsız ihtiyaçlarını sınırlı kaynaklarla rasyonel biçimde gidermeye çalışması, çeşitli finansal ürünlerin sunulduğu pazarda doğru finansal kararlar almasına bağlıdır. Teknolojinin gelişmesiyle hızlanan küreselleşme sürecinde bilginin ulaşımı kolaylaşmış ve siyasi, ekonomik, sosyal, teknolojik gelişmelerin etki alanının genişlemesine neden olmuştur. Bu genişleme, finans disipliniindeki değişimlerin sıklık derecesini dolayısıyla belirsizlikleri arttırmıştır. Bireysel ve toplumsal hayatta yaşanan finansal belirsizlikler bireylerin finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmesini zorunlu hale getirmiştir. Finansal okuryazarlık, ihtiyaçların karşılanması, bireysel ve toplumsal refah düzeyinin yükseltilmesi, ekonomik kaygıların yerini ekonomik güvencelere bırakması bakımından gerekli hale gelmiştir. Finansal okuryazarlık sayesinde finansal riskler daha iyi yönetilecektir.

Bireylerin sahip olduğu finansal sorunları azaltmak ya da ortadan kaldırmak ve ekonomide finansal etkinliği sağlamak finansal okuryazarlık ile mümkündür(Fettahoğlu,2015:102).

Paranın ve parasal değerlerin idare edilmesi bilimine finans adı verilir. Finansal okuryazarlık niteliğine sahip birey önemli finansal kavramları bilmelidir. Bu kavramlar arasında sermaye, fon, faiz, basit faiz, bileşik faiz, kredi kartı, kredi kartı son ödeme tarihi, E.F.T, tahviller, hisse senetleri, bonolar yer almaktadır(www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf).

Emeklilik sağlayan seçenekler, Dünya'daki birçok ülkeye benzer biçimde Türkiye'de de önemlidir. Birey, yaşamının üçte birini geçirdiği emeklilik döneminde refah ve huzur içinde olabilmesi için çalışma hayatından itibaren tedbirli olmalıdır (Günay, 2013: 85). Bireylerin çalışma hayatları sonunda sahip oldukları yaşam standardını kullanılan zorunlu emeklilik süreciyle sürdürmesi mümkün değildir (Aren, Aydemir ve Uçar, 2014:312). Bu durum, emekli bireylerin söz konusu standartlarını sürdürebilmeleri için finansal kararlarının daha isabetli olmasının önemini göstermektedir. Finansal kararların isabetli olması finansal okuryazar olmayı gerektirir. Bu nedenle finansal okuryazarlık, çalışma dönemine göre gelir düzeyi düşen emekli bireyler içinde önemli bir konudur.

Emeklilik döneminde yaşam standardının devam etmesi, bireyin finansal okuryazarlık düzeyini yükseltmesi ile mümkündür. (Kılıç, Ata, Seyrek, 2015:131).

Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev süresini tamamlayarak emekli olan bireylerin finansal okuryazarlık sonucu doğru kararlar alması, görevini sürdüren diğer mensuplara yol gösterecek ve bu konudaki farkındalığı artıracaktır.

Çalışmada, finansal okuryazarlık kavramına ait literatür incelenmiştir. 250 kişiden oluşan Türk Silahlı Kuvvetlerinden emekli olmuş bireylere anket uygulanmıştır. Örneklemin finansal okuryazarlıkla ilgili sorulara verdikleri yanıtlarla finansal okuryazarlık seviyesi ölçülmüştür. Bu makale, sekiz bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, finansal okuryazarlık üzerine literatür özetlenmektedir. İkinci bölümde, finansal okuryazarlığın önemi belirtilmiştir. Üçüncü bölümde, finansal okuryazarlığın özellikleri ve geliştirilmesi anlatılmıştır. Dördüncü bölümde, finansal okuryazarlık ve finansal eğitim vurgulanmıştır. Beşinci bölümde, Finansal cehalet anlatılmıştır. Altıncı bölümde, finansal okuryazarlık ve kredi kartı kullanımı arasındaki ilişki sunulmuştur. Yedinci bölümde, araştırma ve metodoloji ile yöntem ve bulgular açıklanmıştır. Sekizinci bölümde, sonuç ve öneriler başlığı altında araştırma konusu olan Türk Silahlı Kuvvetleri Emekli Personelinin finansal okuryazarlık düzeyine yönelik tespitler ve bu tespitler doğrultusunda öneriler sunulmaktadır.

Literatür İncelemesi

Okuryazarlık; bir alanda yer alan verileri anlamak ve yorum yapabilmek için gereken bilgilerin bileşimidir diyebiliriz. Pazar olarak adlandırdığımız ekonomik gelişmelerin yaşandığı ortamda, bireysel veya kurumsal olarak rasyonel davranış sergilemenin önemli olduğu görülmektedir. Rasyonel davranış için karmaşık ve çeşitli finans araçlarının yer aldığı günümüz pazarlarında doğru ekonomik kararların zamanında alınması finansal okuryazarlıkla sağlanabilir.

Yaşamını sürdüren toplumdaki her birey üzerinde finansal okuryazarlık kavramı etkilidir. (Hayta,2011:245). Sınırlı finansal kaynaklarını kullanarak faydasını en çoklamak isteyen bireyler finansal okuryazar olmalıdır. (Temizel ve Bayram, 2010: 74).

Literatürde finansal okuryazarlıkla ilgili yapılmış tanımlamalardan bazıları şöyledir; Finansal okuryazarlık; Bireyin sahip olduğu imkan ve kabiliyetleri bireysel finans güvenliği için en doğru biçimde kullanabilmesi ve bunun için gerek duyduğu bilgiye ulaşma becerisidir. (Hayta,2011: 248).

Finansal okuryazarlık, bireyin para yönetimini ve sarfını etkin olarak yapabilmesi için bilgi kaynaklı kararlar almasını mümkün kılan beceri diye ifade edilebilir. Ayrıca finansal okuryazarlık, bireylerin gelirlerinden tasarruf etmesini, tasarruflarını doğru yatırım kanallarına yönlendirmesini, bütçe oluşturmalarını ve etkili biçimde idare etmesini sağlayan yetenektir diye tanımlanabilir. (www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf.)

Sosyo-Finansal Araştırmalar Enstitüsü (ISFS) tarafından yapılan çalışmada ise bu kavram şu şekilde ifade edilmektedir; finansal okuryazarlık, maddi refahı etkileyen bireysel finansal durumlar hakkında okuma, analiz, yönetim ve bağlantı kurabilme becerisidir. Mandell'e(2006) göre finansal okuryazarlık insanların kendi yararına önemli finansal kararlar almak için ne bilmesi gerektiğidir(Ergün, Şahin ve Ergin, 2014:848).

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü'nün ayrıntılı finansal okuryazarlık tanımına göre; finansal okuryazarlık; finansal tüketici/yatırımcıların finansal ürünler ve kavramlar hakkında bilgilendirilmesini veya finansal risk ve alternatifler arasında tercihte bulabilecek farkındalığa sahip olmasını temin ederek finansal refahını artırma sürecidir(Temizel,2010:5).

Amerikan Serbest Muhasebecisi ve Mali Müşavirler Enstitüsü'ne göre ise (American Institute of Certified Public Accountants) ; "Finansal okuryazarlık bir kimsenin hayattaki amaçlarına ulaşabilmesi ve finansal refahı yakalayabilmesine yönelik basiretli kararlar vermesi için finansal durumunu etkin bir şekilde değerlendirmesi ve idare etmesi kabiliyetidir" (Gökmen, 2012 :19).

Marcolin ve Abraham'a (2006) göre finansal okuryazar; öngörülemeyen sorunlar için tasarruf yapma, borç seviyesini gelir seviyesi ile oransal olarak uygun halde bulundurma, borçtan uzak durmak için doğru kararlar alma becerisine sahiptir (Ergün, Şahin ve Ergin, 2014 :848). Finansal okuryazar, bildiklerini uygulamaya dökerek bazı finansal davranışları göstermelidir. Finansal okuryazar bir kimse finans

piyasasında alışveriş yaptığında kendini rahat hissedebilmelidir. Ancak bu rahatlık aşırıya kaçan bir özgüvenin sonucu olarak değil, finansal farkındalık sayesinde gerçekleşebilir(Gökmen, 2012 :48).

Lusardi (2008: 4), “temel ve gelişmiş düzey olarak finansal okuryazarlığı iki düzeyde sınıflandırmıştır. Temel düzey için enflasyon, faiz, risk ve türleri hakkında bilgi sahibi olma gerekli iken gelişmiş okuryazarlık düzeyi için bono, tahvil, fon, faiz oranı hesabı ile hisse senedi piyasası hakkında bilgi sahibi olmayı gerekli görmektedir. (Fettahoğlu, 2015 : 102).

William (2007); ekonomik olayların yaşandığı pazarı etkili olarak inceleyenlerin, pazardaki işletmeleri ayrıntılı biçimde izleyenlerin, dolandırıcı ve yeteneksiz firmaların farkında olup finans sisteminin dışında tutulmasını sağlayanların yetenekli finansal okuyazar olan bireyler olduklarını ifade etmiştir (Kılıç, Ata ve Seyrek ,2015 : 130). Böylece eğitilmiş ve bilinçli tüketiciler sayesinde uygun olmayan veya çok pahalı finansal ürünler piyasada barınmaz(Gökmen, 2012 :51).

OECD'nin 2005 yılında, “finansal okuryazarlığı Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Avrupa ülkeleri, Avustralya ve Japonya'yı içeren on iki ülkede yeniden inceleyen çalışması vardır. Çalışmada, bu ülkelerde yapılan anketlerin hepsinde, verilen çoğu cevaptan çıkarılan sonuç; finansal okuryazarlığın çok düşük olduğudur” (Kalli, 2009:501). Finansal okuryazarlık seviyesi özellikle daha az eğitilmiş, azınlıklar ve bunların gelir dağılımı daha aşağı düzeyde olanlarda düşüktür (OECD,2006:11).

Lusardi ve Tufano (2008), bireyin kararlarının finansal okuryazarlıkla biçimlendiğini ve maliyeti daha az olan kararların sahibi olduklarını” ifade etmiştir. Ekonomi uzmanları emeklilik güvencesinin yeterli olmamasının ve çok kısa süre sonra emekli olacaklar ile emekli olan bireylerin ev sahibi olmamasının nedenlerini araştırmışlardır. Bu araştırma sonucunda; bireylerin tasarruf ve yatırım için kullanılan temel düzeydeki finansal bilgilere sahip olmadıkları anlaşılmıştır (Aren, Aydemir ve Uçar, 2014:316).

Finansal Okuryazarlığın Önemi

Finansal okuryazarlığın önemi son yıllarda piyasadaki gelişim, toplumun yapısındaki demografik, sosyal, ekonomik ve politik değişiklikler nedeni ile giderek artmaktadır. Birey ve aileler online olarak bankalardan ve aracı kurumlardan kamu kuruluşlarına kadar birçok yolla çok geniş bir yelpazeden oluşan yatırım araçlarına ve kredi çeşitlerine ulaşabilmektedir. Ayrıca maaş düzenlemelerindeki değişiklikler nedeni ile artan sayıda çalışan, emeklilikleri için tasarrufa büyük önem vermeye başlamıştır. Ortalama yaşam süresinin artışı ile birlikte bireyler emeklilikte daha uzun süreler için yeterli olacak birikimlere de sahip olmak istemektedirler. Bütün bu gelişmeler tasarruf ya da yatırım yapan, kredi kullanan veya bankacılık sistemine dahil olan insanlar için çok önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Sonuç olarak toplumdaki her bireyin finansal farkındalık kazanması ve bu sayede olumlu finansal davranışlarda bulundurmaya amaçlaması bakımından finansal okuryazarlık programlarından istifade etmesi gereklidir. (Hayta,2011: 250-251). Ayrıca; finansal okuryazarlık, serbest piyasa ekonomisi ile birlikte daha önemli hale gelmiştir (Temizel,2010:9).

Serbest piyasa ekonomisinin yaygınlık kazanması ile birlikte giderek karmaşıklaşan finansal araçlar ve onların getirdiği riskler bireylerin omuzlarına ağır sorumluluklar yüklemektedir. Bunun yanı sıra finansal krizle beraber birçok bireye krizi tetiklemede kilit rol oynayan uygunsuz finansal araçları aldırılan zayıflıklar ortaya çıkmıştır. Bireylerin çoğunluğu da durmadan artan sorumluluklarla yüzleşmek için her zaman yeterli donanımına sahip değildir. Oysaki bireylerin farklı finansal araçlar arasından en doğru seçimi yapabilmelerinin ön koşulu finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesidir(Hayta,2011: 250). Finansal okuryazarlık, tasarruf, yatırım ve finansal dolandırıcılık kavramlarına yönelik olması nedeniyle dikkat çekmektedir. Finansal hatalı kararlar alınmasını ve davranışların azaltılmasına sağladığı katkı ve beraberindeki çarpanı büyük getirisi nedeniyle yöneticilerin etkinliğini artırmaktadır (Temizel ve Bayram,2010: 75).

Bireylerin tasarrufları artırma, yatırım ve borç yönetimi gibi konularda sağlıklı finansal kararlar alabilmeleri için finansal okuryazarlık düzeylerinin geliştirilmesi gerekmektedir(Kılıç, Ata ve Seyrek,2015 : 143). Ödemelerin zamanında yapılması önemli bir husustur. Taksitler, faturalar, kredi kartı borçları ve vergiler zamanında ödenmelidir. Zamanında ödenmezlerse, gecikme cezasıyla birlikte toplam maliyet yükselecektir. Sonuç olarak, birey asıl borcundan daha fazlasını ödemiş anlamına gelecektir. Ödemeleri aksatmanın veya hiç ödememenin sonucu ise daha ağırdır, çünkü kişinin kredi sicili de bozulacaktır. Ayrıca

borçlardan ilelebet kaçınmak zaten mümkün değildir. Alacaklılar zaten yasal yollarla kişinin varlıklarına sahip olabilirler ki, bu durumun maliyeti çok daha yüksektir(Gökmen, 2012 :25).

Finansal okuryazarlık farklı yaş ve gelir dilimindeki birey için fayda sağlar. İş hayatına yeni başlayan genç yetişkinlere bütçe yapma, tasarrufta bulunma ve yatırım yapma konusunda bilgiler verir. Böylece aşırı harcamalar ve gereksiz borçlanmalar kontrol altına alınabilir. Ayrıca ailelerin ev sahibi almak ve/veya çocukların eğitimi için tasarruf disiplini kazanmalarına yardımcı olabilir. Daha yaşlı çalışanlara akılcı yatırımlar yapmaları konusunda gereken bilgi ve beceriyi kazandırarak rahat bir emeklilik dönemi için hem kişisel tasarruf planları ile hem de kendi emeklilik planları ile birikimlerini teminat altına alabilirler (Hayta,2011: 252).

Finansal Okuryazarlığın Özellikleri ve Geliştirilmesi

Finansal okuryazarlık son yıllarda özellikle gelişmiş ülkelerde hükümetler, bankacılar, işverenler, konuyla ilgili topluluklar, finans piyasaları ve diğer organizasyonları içeren çeşitli toplulukların ilgisini çekmiştir. Finansal okuryazarlık gelişiminin önemi yeni finans ürünlerinin, finans piyasalarının karmaşıklığı ve politika, nüfus yapısı ve ekonomik faktörlerin gelişimi nedeniyle artmıştır(Kalli, 2009:500). Finansal okuryazarlığın artırılması bireysel bazda birikim sağlamak, riskleri minimize etmek ve ekonomik dengesizlikleri azaltmak gibi avantajlar da sağlar (Hayta,2011: 253-254).

Bireysel eksiklik gibi gözükmesinin yanı sıra finansal okuryazarlık toplumsal finans sorunudur. Tasarruf yapmaktan yoksun toplumda haciz ve iflas gibi ekonomiyi bozacak olayların çoğalması dikkat çekici bir durumdur. Bu nedenle demografik farklılıkları dikkate almadan toplumun tüm kesimini kapsayan eğitim süreci ile finansal okuryazar sayısı artırılmalıdır(Ergün, Şahin ve Ergin, 2014:850). Finansal okuryazar, parasını ve varlıklarını iyi bir şekilde kullanır. Sadece bugünü düşünerek kısa vadeli hareket etmek yerine, geleceği de düşünerek uzun vadeli planlar yapar ve bunlara uyar(Gökmen, 2012 :48).

“Finansal okuryazarlık”, iş deneyimi ve gelir ile gelişmektedir. İnsanlar, finansal becerileri bir dereceye kadar deneme ve hatalarıyla öğrenirler. İlaveten, finansal deneyim riske yönelik tahammülde pekişme eğilimi sağlar. Böylece, bu insanların riske yönelik yüksek tahammül göstermesi belki de bu insanların finansal piyasalara daha çok maruz kaldıklarını ve finansal yönetim ve yatırımda daha fazla tecrübe kazandıklarını gösterir. (Beal ve Delpachitra,10).

Ekonomideki gelişmelerden etkilenen birçok değişkeni finansal gelişimini sağlamış bireyler fark edebilmektedir. Bunun için birey gelişmeleri aralıksız takip etmelidir. Karmaşık ve çeşitli finansal gelişmeler bireylerin finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmesiyle sağlanmaktadır. (Öztürk ve Demir, 2015 : 114-115)

Bir taraftan bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları finansal sorunlara yanıt bulan ve finansal piyasaların etkin ve verimli çalışmasına katkı sağlayan diğer taraftan da bireylerin birçok finansal konuda karar almasını sağlayan finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için temel düzeyde bazı özelliklerin kazanılması ya da kazandırılması gerekmektedir. Bunlar;

* Sayılara yakın olma ve bilgi teknolojilerini kullanabilme

* Paranın çeşitli formları olan kredi ve borç kartlarını kullanabilme ve mantığını anlama

* Finansal bilgi ve önerilerini anlayabilme, sorgulayabilme ve değerlendirebilme

* Tüketici hak sorumluluklarına ilişkin bilgi sahibi olma

*Finansal ihtiyaçların çözümünde uygun kanalların risk ve getirilerini hesaplayabilme (Temizel ve Bayram, 2010: 74).

Ekonomi döngüsü içinde yer almayan atıl durumdaki kaynaklar finansal sisteme dahil edilerek tüketicilerin tasarruflarının yatırımlara dönüşmesi sağlanır. Bu dönüşümün gerçekleşmesi bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile ilişkilidir. Finansal eğitim ile sağlanan finansal farkındalık yastık altı olarak bilinen atıl durumdaki tasarrufların yatırıma dönüşmesini sağlayacaktır (Fettahoğlu,2015:113).

Finansal Okuryazarlık ve Finansal Eğitim

Yapılan birçok araştırmada finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasının nedeni yetersiz finansal eğitim alınması olarak görülmüştür (Ata, Seyrek ve Kılıç :130). Demografik özelliklere göre finansal okuryazarlık düzeyinin diğerlerine kıyasla yüksek olanlar, büyükşehirlerde yaşayan, yüksek eğitilmiş ve gelir düzeyli, yönetici ve serbest nitelikli uzman erkek bireylerdir. Buna karşı finansal okuryazarlık düzeyi düşük olanların kırsalda yaşayan, düşük eğitim ve gelir düzeyli işsiz, öğrenci, ev hanımı olan kadın bireyler olduğu görülmüştür (TEB,2014:1).

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi, finansal bilgisi arttıkça yükseleceğinden pazarda yaşanan bilgisizliğe dayalı belirsizliklerin sayısında azalmalar görülecektir. Tasarruf odaklı finansal eğitim yoksunluğu, pazarın gelişmesinin önünde yer alan engeldir. Hollanda’ da % 0 olan finansal sistem dışındaki yetişkinlerin oranı, Almanya’ da % 3, İngiltere’ de % 9 iken bu oran Türkiye’ de % 51’dir. Finansal sistem dışında yer alan yetişkin oranı aynı zamanda sistem dışında bulunan yatırıma dönüşmemiş tasarrufu ifade ettiğinden bu oran azaltılmalı ve sifıra eşitlenmelidir (Fettahoğlu, 2015: 103). 12.000 yetişkin üzerinde Freddie Mac firmasının yürüttüğü araştırma sonucunda finansal davranışlar ile bireyin sahip olduğu finansal bilgi düzeyi arasında ilişki olduğu anlaşılmıştır (Gutnu ve Cihangir, 2015: 417).

Finansal konularda temel düzeyde bile olsa bilgi sahibi olan birey ve aileler, finansal kararlarının maliyetlerini, risklerini ve getirilerini daha doğru değerlendirebilir ve hiç bilgi sahibi olmayanlara oranla daha doğru kararlar verebilirler. İnsanların çoğunluğu bu konuda henüz eğitilmemektedir. Birçok kişinin finansal okuryazarlığı düşüktür ve bu nedenle finansal eğitim almaları gerekmektedir (Gökmen, 2012:41). Finansal eğitim, özellikle toplumda düşük gelir grubuna sahip bireylere yönelik olarak işlevsel bir rol oynayabilir. Finansal eğitim programları farklı hedef kitlelere dönük bir yapılanma içinde olmalıdır. Eğitim çağındaki çocuklardan düşük gelirli bireylere kadar farklı finansal araçlar farklı amaçlara hizmet edebilir (Hayta,2011: 255).

Finansal yeterlilik yönü güçlü olan bireylerin limitlerini aşan kredi kartı kullanma alışkanlığı, faturalarına zamanında ödeme yapmamak gibi davranışlar sergilemelerine karşılık kredi kartı borçlarına ödeme yapmak, ihtiyaçlarını önceliklendirerek harcama yapma davranışlarını gösterme olasılıkları daha yüksektir (Öztürk ve Demir, 2015: 116).

Eğitilmiş bireylerin eğitimsiz bireylere göre finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bireylerin annelerinin eğitim seviyesinin, finansal okuryazarlık seviyesini etkilediği ifade edilmektedir (Öztürk ve Demir, 201 : 117).

Finansal Cehalet

2012 yılında yapılan araştırma sonuçlarına göre Türk halkının basit bölme işlemi yapamayanların oranının % 16, basit faiz hesabı yapamayanların oranının % 64, bileşik faiz hesabı yapamayanların oranının %74 olduğu anlaşılmıştır (Kılıç, Ata ve Seyrek,2015:133). Borç sıkıntısını finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan bireylerin yaşayacağı, servet sahibi olma ve onu yönetme konusunda yetersiz kalacağı ekonomide finansal darlığın yaşandığı dönemlerde emekliliğe yönelik girişimlerde, harcama ve borçlanmada sorunların olacağı ifade edilmektedir (Sezer, Demir:2015: 73). Böylece finansal cehaletin doğuracağı finansal sorunlar, bireyde strese yol açabilmektedir. Finansal sorunlarla strese bağlı hastalıklar arasında önemli bir ilişki tespit edilmiştir. Dolayısıyla finansal sorunların fiziksel sorunlara da yol açabileceği söylenebilir. Ayrıca, finansal sorunların aile içinde de huzursuzluk ve geçimsizlik kaynağı olarak boşanmalara bile neden olmaktadır. Boşanma sebepleri arasında finansal sorunlar da yer almaktadır (Gökmen, 2012: 42).

Ülkeler kategorisindeki düşük finansal okuryazarlık seviyesinde olduğu gibi belirli demografik gruplar kategorisinde de bu seviye yüksektir. Örneğin; yaşlılara yönelik finansal dolandırıcılık olayları nedeniyle çoğalan kaygılar finansal okuryazarlığın önemini ortaya koymaktadır.

Finansal Okuryazarlık ve Kredi Kartı Kullanımı

Kredi kartları, kullanıcılara ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri, geleceğe ait geliri kazanmadıkları halde şimdiden temin imkânı sunmaktadır. Kart sahibi, yaptığı harcamaları kendisine gönderilen ekstrelere

belirli bir müddet sonra ödeyerek, mal ve hizmet satın aldığı tarih ile ödeme tarihi arasında geçen süre faizsiz, komisyonsuz ve masrafsız kredi kullanma imkânına sahiptir. Kısa dönemli kredi imkânı olarak görülen kredi kartı, harcamada gerek duyulan nakit ihtiyacını karşılamakta ve harcamaya için sarf edilmeyerek vadeli hesapta değerlendirilen nakit sayesinde bireye ek gelir imkanı sunmaktadır(Hayta,2011: 93-94). 1968 yılında piyasada yer aldıktan sonra 2012 yılına gelindiğinde kullanıcı sayısı 54,3 milyon kişiye ulaşmış olan kredi kartı, Türkiye’de pazar büyüklüğü bakımından Birleşik Krallıktan sonra ikinci sıradadır. 2002-2012 yılları arasında % 245 oranında kredi kartı sayısı artışıyla birlikte işlem tutarı da artmıştır(Özkan,2014:1).

Bireylerin sürekli olarak artan oranlarda bireysel kredi ve kredi kartları yoluyla borçlanmayı tercih etmesi geri dönmeyen kredi miktarlarını artırırken, yaygın bir biçimde kişisel iflasları da gündeme getirmiştir. Bireylerin çeşitli finans kurumlarından aldıkları krediyi etkin bir biçimde yönetebilmeleri ve kendileri için en faydalı alanlarda kullanabilmeleri hiç de azımsanmayacak ölçüde bilgi birikimi ve beceri gerektirmektedir (Hayta,2011: 271-272). Kredi kartı hesap özetlerinde yer alan dönem sonu borcu son ödeme tarihinde ödenirse herhangi fazladan ödeme zorunluluğu oluşmayacaktır. Dönem sonu borcu, son ödeme tarihinde ödenmezse asgari tutar ödemesi yapılması halinde akdi faiz işlemi yapılır. Asgari ödeme tutarının altında ödeme yapılması halinde asgari tutarın ödenmeyen tutarı için son ödeme tarihinden itibaren gecikme faizi işlemi uygulanır ve finansal okuryazar olmayan bireyler kredi kartı borcunun çoğaldığını bilemeyebilir (Fettahoğlu,2015:112). Ailelerin borçlanma konusunda dikkat etmeleri gereken en önemli nokta, borçlarının ödenmeyecek boyutlara ulaşmasından sakınmaktır. Borçlar bazen mal varlığını bile aşmaktadır. Bundan şiddetle kaçınılmalıdır(Hayta,2011: 87).

Finansal açıdan güvende olabilmek için alınacak kredinin aile reisinin maaşının %20’sini geçmemesi önerilir(Hayta,2011: 95).

Araştırma ve Metodoloji

Bu çalışmanın amacı; Türkiye’deki emekli olmuş askeri personelin finansal okuryazarlık seviyesini saptayarak Türk Silahlı Kuvvetlerinde aktif olarak görev yapan askeri personelde geleceğe dönük finansal farkındalığı arttırmaktır. Bu amaçla Türk Silahlı Kuvvetlerinden emekli olmuş askeri personele anket çalışması uygulanmıştır. Anket, önceki araştırmalarda yer alan sorular kullanılarak oluşturulan çalışmada katılımcıların yanıt vermesi sonucu elde edilen veri toplama tekniğidir(Gutnu ve Cihangir, 2015:420). Çalışmanın verileri emekli askeri personele uygulanan anketlerden elde edilmiştir. Cevaplayıcılardan toplanan verilerin analizi ile elde edilen bulguların Türkiye’deki emekli askeri personeli temsil edebilir olduğu varsayılmıştır.

Yöntem

Anket formu üç alt başlıktan oluşmaktadır. İlk alt başlıkta, cevaplayıcıların eğitim, meslek, cinsiyet, yaş gibi demografik özelliklerine ilişkin sorular ile katılımcının gelirine ilişkin sorular bulunmaktadır. İkinci alt başlıkta, cevaplayıcılara temel finans bilgisine ait çoktan seçmeli sorular sorularak, cevaplayıcıların finansal okuryazarlık seviyesi belirlenmeye çalışılmıştır. Üçüncü alt başlıkta, finansal kavramları ve finansal davranışları içeren 3’lü ve 5’li Likert Ölçekli katılım soruları bulunmaktadır. Üç alt başlıkta yer alan sorular, çeşitli kaynaklardan faydalanılarak hazırlanmıştır.

Cronbach alpha katsayısı ile anket sorularının ölçek güvenilirliği kontrol edilmiştir. 0,50 değerinden yüksek olan cronbach alpha katsayıları ölçek güvenilirliğini sağlamış olmaktadır (Sezer ve Demir, 2015: 77). Analiz sonucunda ölçeklere ait Cronbach alpha değeri 0,836 olarak bulunmuştur. Cronbach alpha değeri belirlenirken, demografik değişkenler analize dahil edilmemiştir. Güvenirlilik analizi, bilgi düzeyini ölçen 16 değişken üzerinde uygulanmıştır.

Bulgular

Toplamda 250 anketin istatistiki analizleri yapılmıştır. SPSS, “Statistical Packages for the Social Sciences” kavramının anlamlı bir kısaltmasıdır. Türkçede Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi anlamına gelmektedir (www.spss.nedir.com/). Anketler SPSS programı aracılığıyla çözümlenerek sonuçlar frekans analizi, ki-kare analizi ve korelasyon analizi yardımıyla yorumlanmıştır.

Tablo 1 : Anketi Dolduran Emekli TSK Personelinin Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Adet	%
Erkek	250	100
Yaş		
21-30	--	--
31-40	6	2.4
41-50	33	13.2
51-65	194	77.6
66 ve üstü	17	6.8
Eğitim Durumu		
İlköğretim	-	-
Lise	91	36.4
Lisans	156	62.4
Yüksek Lisans	3	1.2
Ailenin Geçim Kaynağını Oluşturan Ana Gelir Grubu		
İşletme Karı	1	4
Kira Geliri	8	3.2
Faiz Geliri	1	4
Kar Payı Geliri	1	4
Maaş Ücret	239	95,6
Mesleğiniz		
Emekli	250	100
Aylık Aile Geliri	Adet	%
0-2000 TL	18	7,2
2000-4000 TL	176	70,4
4000-6000 TL	40	16
6000-8000 TL	11	4
8000 ve Üstü	5	2
Ailedeki Kişi Sayısı Kaçtır		
1	1	4
2	64	25.6
3	105	42.6
4	68	27.2
4 kişiden fazla	12	4.8
Ailede Gelir Getiren Kişi Sayısı Kaçtır?	Adet	%
1	141	56.4
2	94	37.6
3	13	5.2
4	2	8
4 kişiden fazla	-	-
Kendinize Ait Eviniz (yada daireniz) Var mı?		
Evet	225	90
Hayır	25	10

Tablo 1, anketi yanıtlayan katılımcıların demografik özelliklerine ait frekans analiz bilgilerini içermektedir. Anketi cevaplayanların %100'ü erkektir. 21-30 yaş aralığında katılımcı bulunmazken, %2,4'ü 31-40 yaş aralığındadır. %13,2'si 41-50 yaş aralığında, %77,6'sı 51-65 yaş aralığında, %6,8'i 66 ve üstü yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Yaş kategorisi bakımından, 51 yaş üstünde olan katılımcıların % 77.6

oranla daha çok pay sahibi oldukları görülmektedir. Katılımcıların %36,4'ü lise, %62,4'ü Üniversite, %1,2'si Yüksek Lisans mezunudur. Ana gelir kaynağı olarak sırasıyla % 4 ile işletme karı, % 3,2 ile kira geliri, % 4 ile faiz geliri ve kar payı geliri, %95,6 ile de maaş-ücret olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların % 100'ü emeklidir. %7,2 oranıyla 0-2000 TL ,%70,4 oranıyla 2000-4000 TL ve %16 oranıyla 4000-6000 TL , %4' oranıyla 6000-8000 TL, %2 oranıyla ise 8000 TL ve üstüdür. Ailedeki kişi sayısı bakımından çoğunluğun %42,6 ile 3 kişilik çekirdek aileye ait olduğu görülmektedir. Ailede gelir getiren kişi sayısı % 56,4 ile 1 kişi olarak en fazla seçilen şık olmuştur. Katılımcıların %90'nın kendisine ait ev ya da dairesi olduğu belirlenmiştir. Burada da katılımcıların büyük bir kısmının ev sahibi olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 2: Temel Faiz Bilgisi

Bankada yatırım hesabınızda 1000 TL'niz var. Bankanın ödediği faiz oranı aylık % 2 ise, 5 ay sonra yatırım hesabınızdaki paranız ne kadar olur?

* 1020 TL' den daha fazla * 1020 TL * 1020 TL' den daha az

Doğru Cevap verenler	Doğru Veremeyenler	Cevap	x^2	p
----------------------	--------------------	-------	-------	---

Yaş	21-30	-	-	-	43,132	,000
	31-40	6	-	-		
	41-50	19	14	-		
	51-65	36	58	-		
	66 ve üstü	5	12	-		
Eğitim Durumu	İlköğretim	-	-	-	63,039	,000
	Lise	30	61	-		
	Üniversite	35	121	-		
	Yüksek Lisans	1	2	-		
	Doktora	-	-	-		
Aylık Gelir	0-2000 TL	5	13	-	39,704	,000
	2000-4000 TL	31	145	-		
	4000-6000 TL	18	22	-		
	6000-8000 TL	7	4	-		
	8000TL ve üstü	5	-	-		

Tablo 2'de görüldüğü gibi,temel faiz bilgisinin yaş değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($X^2=43,132$; $p=0,000$). Temel faiz bilgisinin eğitim durumu değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($X^2=63,039$; $p=0,000$). Temel faiz bilgisinin aylık gelir değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($X^2=39,704$; $p=0,000$).

Tablo 3: Alt Grupların Temel Faiz Bilgisi Ve Eğitim Değişkeninin İlişkilerine Katkı Düzeyleri

		Doğru cevap verenler			Doğru cevap vermeyenler		
		Gözlenen	Beklenen	X ²	Gözlenen	Beklenen	X ²
Eğitim Durumu	Lise	30	24	1,5	61	67	0,537
	Üniversite	35	41,2	0,933	111	84,8	8,094
	Yüksek Lisans	1	8	6,125	2	7,6	4,126

Tablo'3 de alt grupların, Temel faiz bilgisi ve eğitim durumu değişkeninin ilişkilerine katkı düzeyleri görülmektedir. Bu bağlamda saptanmış olan gruplar arası farklılığa en çok üniversite mezunu ve soruya yanlış cevap vermiş olan emekli personelin neden olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Faiz Oranı- Tahvil Fiyat İlişkisi

Eğer Piyasa Faiz oranı Düşerse Tahvil Fiyatları Bundan nasıl etkilenir?

*Yükselir * Bilemiyorum * Düşer

Doğru Cevap verenler		Doğru Cevap Veremeyenler				x2	p
n		n					
Yaş	21-30	-		-		12,162	0,042
	31-40	4		2			
	41-50	8		25			
	51-65	52		142			
	66 ve üstü	4		13			
Eğitim Durumu	İlköğretim	-		-		25,439	0,000
	Lise	12		79			
	Üniversite	54		102			
	Yüksek Lisans	2		1			
	Doktora	-		-			
Ailenin Geçim Kaynağını Oluşturan Ana Gelir	İşletme Karı	1		-		9,331	0,349
	Kira Geliri	1		7			
	Faiz Geliri	1		-			
	Kar Payı Geliri	-		1			
	Maaş-Ücret	65		174			
Aylık Gelir	0-2000 TL	4		14		14,706	0,044
	2000-4000 TL	52		127			
	4000-6000 TL	5		35			
	6000-8000 TL	6		5			
	8000TL ve üstü	1		4			

Tablo 4'te görüldüğü gibi, "Faiz Oranı- Tahvil Fiyatı" bilgisinin bilgisinin **yaş** değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($X^2=12,162$; $p=0,042$). Faiz Oranı- Tahvil Fiyatı" bilgisinin **eğitim durumu** değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($X^2=25,439$; $p=0,000$). "Faiz Oranı- Tahvil Fiyatı" bilgisinin **ailenin geçim kaynağını oluşturan ana gelir** değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki

bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. ($X^2=9,331$; $p=0,349$). “Faiz Oranı- Tahvil Fiyatı” **aylık gelir** değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($X^2=14,706$; $p=0,044$).

Tablo 5: Alt Grupların Faiz Oranı- Tahvil Fiyat İlişkisi ve Eğitim Değişkenin İlişkilerine Katkı Düzeyleri

		Doğru cevap verenler			Doğru cevap vermeyenler		
		Gözlenen	Beklenen	X^2	Gözlenen	Beklenen	X^2
Eğitim Durumu	Lise	12	24,8	6,60	79	66,2	2,47
	Üniversite	54	42,4	3,17	102	113,6	1,18
	Yüksek Lisans	2	8	4,50	9	4,4	4,80

Tablo 5 incelendiğinde Faiz Oranı- Tahvil Fiyat ilişkisi ve Eğitim Durumu Değişkeninin ilişkileri arasında anlamlı farklılığa en çok eğitim düzeyi lise mezunu olan ve soruya doğru cevap verenlerin katkı sağladığı görülmektedir.

Tablo 6: Kredi Kartı Kullanım Bilgisi

Kredi Kartı İle İlgili Olarak Yanlış Olanı İşaretleyiniz.

- * Asgari Tutar Ve Üzerinde Ödenirse Akdi Faiz Uygulanır Ve Toplam Borçta Artış Olur.
- * Asgari Ödeme Tutarının Altında Ödenirse Gecikme Faizi Uygulanır.
- * Asgari Tutar Ödenerek Toplam Borçta Artış Olmaz.

Doğru Cevap verenler		Doğru Cevap Veremeyenler		x2	p
n		n			

Yaş	21-30	-	-	12,162	0,042
	31-40	4	2		
	41-50	8	25		
	51-65	52	142		
	66 ve üstü	4	13		
Eğitim Durumu	İlköğretim	-	-	25,439	0,000
	Lise	12	79		
	Üniversite	54	102		
	Yüksek Lisans	2	1		
	Doktora	-	-		
Ailenin Geçim Kaynağını Oluşturan Ana Gelir	İşletme Karı	1	-	9,331	0,349
	Kira Geliri	1	7		
	Faiz Geliri	1	-		
	Kar Payı Geliri	-	1		
	Maaş-Ücret	65	174		
Aylık Gelir	0-2000 TL	4	14	14,706	0,044
	2000-4000 TL	52	127		
	4000-6000 TL	5	35		
	6000-8000 TL	6	5		
	8000TL ve üstü	1	4		

Tablo 6'da görüldüğü gibi, Kredi Kartı Kullanım bilgisinin **yaş** değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. ($X^2=11,076$; $p=0,067$). Kredi Kartı Kullanım bilgisinin **eğitim durumu** değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($X^2=43,553$; $p=0,000$). Kredi Kartı Kullanım bilgisinin **ailenin geçim kaynağını oluşturan ana gelir** değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. ($X^2=5,792$; $p=0,671$). Kredi Kartı Kullanım bilgisinin **aylık gelir** değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($X^2=18,042$; $p=0,012$).

Tablo 7: Alt Grupların Kredi Kartı Kullanım Bilgisi ve Eğitim Değişkenin İlişkilerine Katkı Düzeyleri

		Doğru cevap verenler			Doğru cevap vermeyenler		
		Gözlenen	Beklenen	X^2	Gözlenen	Beklenen	X^2
Eğitim Durumu	Lise	17	36,8	10,6	74	54,2	7,2
	Üniversite	83	63,0	6,3	73	93	4,3
	Yüksek Lisans	1	1,2	0,03	2	9	5,4

Tablo 7 incelendiğinde Kredi Kartı Kullanım Bilgisi ve Eğitim Değişkenin İlişkilerine Katkı Düzeyleri arasında anlamlı farklılığa en çok katkı yapan grupta lise mezunu ve doğru cevap verenler olduğu gözlenmektedir.

Tablo 8: Harcama Araçları Bilgisi**Aşağıdaki Enstrümanlardan Hangisi ile Harcama Yapılamaz ?**

* Nakit * Kredi Kartı * Bankamatik Kartı * Vadeli Mevduat

Doğru Cevap Verenler		Doğru Cevap Veremeyenler		χ^2	p
	n		n		
Yaş	21-30	-	-	18,484	0,025
	31-40	6	-		
	41-50	32	1		
	51-65	189	5		
	66 ve üstü	13	4		
Eğitim Durumu	İlköğretim	-	-	13,699	0,044
	Lise	83	8		
	Üniversite	154	2		
	Yüksek Lisans	3	-		
	Doktora	-	-		
Ailenin Geçim Kaynağını Oluşturan Ana Gelir	İşletme Karı	1	-	25,575	0,100
	Kira Geliri	8	-		
	Faiz Geliri	1	-		
	Kar Payı Geliri	1	-		
	Maaş-Ücret	229	10		
Aylık Gelir	0-2000 TL	15	3	14,990	0,260
	2000-4000 TL	169	7		
	4000-6000 TL	40	-		
	6000-8000 TL	11	-		
	8000TL ve üstü	5	-		

Tablo 8'de görüldüğü gibi, Harcama Araçları Bilgisinin yaş değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($\chi^2=18,484$; $p=0,025$). Harcama Araçları Bilgisinin eğitim durumu değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($\chi^2=13,699$; $p=0,044$).

Harcama Araçları Bilgisinin ailenin geçim kaynağını oluşturan ana gelir değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($\chi^2=25,575$; $p=0,100$).

Harcama Araçları Bilgisinin aylık gelir değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda değişkenler arasındaki bağımlılık anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($\chi^2=14,990$; $p=0,260$).

Tablo 9: Aylık Gelir Durumu İle Kredi Kartı Nakit Çekimine İlişkin Kullanım Analizi Aylık Aile Geliriniz

	Kredi Kartı Nakit Çekme İşlemi		
0-2000 tl	Hiç Yapmam	Korelasyon Katsayısı	P
2000-4000 tl	Haftada Bir	-0,163	0,010
4000-6000 tl	Ayda Bir		
6000-8000 tl	Nadiren		
8000 tl ve Üssü			

Çalışmanın bu bölümünde, Emekli Askeri Personelin Aylık Aile Gelir durumu ile Kredi Kartı nakit çekimi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu ilişkiye ilişkin hipotez aşağıdaki gibidir.

Hipotez 0: Emekli Askeri Personelin Aylık Gelir Durumu ile Kredi Kartı Nakit Çekimi Arasında Anlamlı Bir İlişki Yoktur.

Hipotez 1: Emekli Askeri Personelin Aylık Gelir Durumu ile Kredi Kartı Nakit Çekimi Arasında Anlamlı Bir İlişki Vardır.

Tablo 9'a bakıldığında anlamlılık değerinin $p < 0.05$ olduğu görülmektedir. Bu da Aylık Gelir Durumunun ve Kredi Kartı kullanım arasında ilişkin zayıf ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Sonuç olarak Korelasyon analizinden elde edilen bulgulara göre aylık gelir durumu ile kredi Kartından nakit çekiminde anlamlı bir ilişki bulunduğundan dolayı H_0 reddedilirken, H_1 kabul edilir.

Tablo 10 : Kredi Kartı Kullanma Süresi İle Kredi Kartı Hesap Ekstresinde Yer Alan İfadeleri Anlama Düzeyine İlişkin Analiz

Ne kadar Zamandır Kredi Kartı Kullanmaktasınız ?	Kredi Kartı Hesap ekstrenizde yer alan ifadeleri Anlama düzeyinizi belirtiniz?	Korelasyon Katsayısı	P
1-3 Yıl	Çok İyi	-,422	0,000
3-5 Yıl	İyi		
5-7 Yıl	Orta		
7-10 Yıl	Kötü		
10 Yıl üzeri	Hiçbiri		
Hiçbiri			

Hipotez 0: Emekli Askeri Personelin Kredi Kartı Kullanma Süresi İle Kredi Kartı Hesap Ekstresinde Yer Alan İfadeleri Anlama Düzeyi Arasında Anlamlı Bir İlişki Yoktur.

Hipotez 1: Emekli Askeri Personelin Kredi Kartı Kullanma Süresi İle Kredi Kartı Hesap Ekstresinde Yer Alan İfadeleri Anlama Düzeyi Arasında Anlamlı Bir İlişki Vardır.

Tablo 10'u incelediğimizde Kredi Kartı Kullanım süresine ve kredi kartı hesap ekstresinde yer alan ifadeleri anlama düzeyine ilişkin analize baktığımızda anlamlılık değerinin $p < 0.05$ olduğu görülmektedir. Korelasyon katsayısını incelediğimizde orta düzeyde ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu göze çarpmaktadır. H_0 reddedilirken, H_1 kabul edilir edilmektedir.

Tablo 11: Aylık Aile Geliri İle Kredi Kartı Limitine İlişkin Kullanım Analizi

Aylık Aile Geliriniz	Kredi Kartı Limitiniz Ne kadar		
0-2000 tl	1000 tl'den az	Korelasyon Katsayısı	P
2000-4000 tl	1000-5000 tl	,200	0,001
4000-6000 tl	5000-10000 tl		
6000-8000 tl	10000 tl'den fazla		
8000 tl ve Üssü	Hiçbiri		

Hipotez 0 :Emekli Askeri Personelin Aylık Aile Geliri İle Kredi Kartı Limit Kullanımı Hakkında Anlamlı Bir İlişki Yoktur.

Hipotez 1: Emekli Askeri Personelin Aylık Aile Geliri İle Kredi Kartı Limit Kullanımı Hakkında Anlamlı Bir İlişki Vardır.

Tablo 11'i incelediğimizde Aylık Aile Geliri ile Kredi Kartı limiti kullanımı arasında ilişkinin pozitif yönlü ve zayıf anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Hipotezimize göre; H0 reddedilirken, H1 kabul edilir.

Tablo 12 : Genel Anlamda Finansal Bilgilerin Kaynaklardan Elde Edilişine Dair Frekans Analizi

Genel Anlamda Finansal Bilgilerinizi Aşağıdaki Kaynakların Hangisinden Elde Ettiniz?				
	Frekans	% Yüzde	Kümülatif Yüzde	
Aile Üyeleri	4	1,6	1,6	
Arkadaşlar	6	2,4	4,0	
Meslektaşlar	6	2,4	6,4	
İş Arkadaşları	4	1,6	8,0	
Gazeteler	70	28,0	36,0	
Okul	3	1,2	37,2	
Tv-Radyo Reklamları	10	4,0	41,2	
Kendi Yaşam Tecrübeniz	130	52,0	93,2	
	Frekans	% Yüzde	Kümülatif Yüzde	
İnternet	6	2,4	95,6	
Banka	11	4,4	100	
Toplam	250	100,0		

Tablo 12'de belirtilen sonuçlara bakıldığında katılımcıların öncelikle finansal bilgilerini kendi yaşam tecrübesinden elde ettiği göze çarpmaktadır. En düşük sonuç ise sırasıyla okul, aile üyeleri ve iş arkadaşlarından elde edilen bilgi olarak gözükmektedir.

Emekli Türk Silahlı Kuvvetleri bireylerinin “finansal kararlar alırken, aktif olarak çalıştıkları yaşam sürecinde elde ettiği finansal tecrübeye güvendikleri” sonucu da çıkarılabilir. Ancak unutulmamalıdır ki; elde edilen finansal bilgilerin güvenilirlik derecesi, karşılaştıkları finansal gelişmeler için verdikleri kararların doğruluğuyla ilgilidir. Bir başka anlatımla, bireyin kendisine ve topluma fayda sağlayan finansal bilginin önemli olduğu unutulmamalıdır.

Tablo 13: Beşli Likert Analiz Sonuç Dağılımları

1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Fikrim Yok 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum	1	2	3	4	5
Hisse Senedi Yatırımları Tahvile Göre Daha Risklidir.	3,6	8,0	27,6	44,0	16,8
Yatırım Alanlarından En Cazip Olanı Altındır.	2,4	18,0	40,0	28,0	11,6
Bütçem Diğer İfadeyle Parasal Harcamaya İlişkin Planlamam Var	1,6	1,2	6,8	56,0	34,4
Faturaları Zamanında Öderim	2,0	1,2	5,6	44,0	47,2
1-Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum. 3- Fikrim Yok. 4- Katılıyorum. 5-Kesinlikle Katılıyorum.	1	2	3	4	5
Dünyadaki Ve Türkiye'deki Finansal Gelişmelerle İlgilenirim	2,0	2,8	8,4	73,6	13,2
Gazetede Ekonomi Finans Bölümünü Okurum	2,8	3,2	8,4	74,4	11,2

Tablo 13'te 5'li Ölçekli Likert anket soruları incelendiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğu Hisse senedi Yatırımları Tahvile Göre Daha Risklidir sorusuna katılıyorum cevabını vermiştir. Katılımcıların "Yatırım Alanlarından En Cazip Olanı Altındır." Sorusuna ise % 40 oranla en yüksek olarak fikrim yok cevabını vermişlerdir. Diğer bir soru olan "Bütçem Diğer İfadeyle Parasal Harcamaya İlişkin Planlamam Var" sorusuna büyük bir çoğunluk Katılıyorum cevabını vermiştir. Faturaları zamanında öderim sorusuna katılıyorum cevabı verenler daha fazla olduğu görülmektedir. Burada da katılımcıların faturalarını aksatmadan ödemeye çalıştıkları görülmektedir. Dünyadaki Ve Türkiye'deki Finansal Gelişmelerle İlgilenirim ve Gazetede Ekonomi Finans Bölümünü Okurum sorularına ise % 74,4 gibi çarpıcı bir sonuçla olumlu cevap vererek güncel finans bilgilerini yakından takip ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca Tablo 14'de katılımcılara bazı finansal kavramları bilip bilmedikleri 3'lü likert soruları sorularak ölçülmeye çalışılmıştır.

Tablo 14: 3'lü Likert Analiz Sonuç Dağılımı

Finansal Kavramlar	İyi Biliyorum		Duydum Ama Ayrıntısını Bilmiyorum		Hiç Bilmiyorum	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Mortgage	17	6,8	127	50,8	106	42,4
İnternet Bankacılığı	53	21,2	115	46,0	82	32,8
Emeklilik Fonları	51	20,4	108	43,2	91	36,4
Vadeli İşlemler	148	59,2	87	34,8	15	6,0
Banka Kredisı	143	57,2	86	34,4	21	8,4
Vadesiz Mevduat Hesabı	157	62,8	79	31,6	14	5,6
Hisse Senedi Yatırımı	21	8,4	103	41,2	126	50,4
Tahvil Yatırımı	18	7,2	74	29,6	158	63,2
Yatırım Fonu	23	9,2	79	31,6	148	59,2
Kredi Kartı	173	69,2	64	25,6	13	5,2
Havale- EFT	141	56,4	46	18,4	63	25,2

Tablo 14'te çoğunluk değer alan kavramlara bakıldığında, 11 kavram hakkında katılımcıların bilgi seviyeleri tespit edilmiş ve 173 kişi kredi kartı, 157 kişi Vadesiz Mevduat Hesabı ve 148 kişi de vadeli mevduat hesabı kavramlarını iyi bildiği anlaşılmıştır. Burada en çok göze çarpan durum katılımcıların Mortgage ve yatırım fonu hakkında çok az bilgiye sahip olduğudur. Havale- EFT, Banka kredisi kavramları iyi bilinirken, emeklilik fonları 51 kişi iyi biliyorum cevabını vermiştir.

Sonuç

Finansal okuryazarlık kısaca, farklı demografik özellikteki bireylere ait bütçelerde gelir-gider dengesindeki tutarlılığı sağlayan, tüketim ile tasarruf dengesini kabul edilebilir seviyede tutarak yaşam kalitesini, refah düzeyini yükselten yetenek olarak değerlendirilebilir.

Finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye yönelik Türk Silahlı Kuvvetleri'nden emekli olmuş bireylere anket uygulaması yapılmıştır. Finansal okuryazarlık düzeyi ile katılımcıların demografik özelliklere göre sınıflandırılmasında frekans analizi, finansal okuryazarlığın; demografik özellikler ve temel finansal bilgilere sahip olma ile ilişkisinin olup olmadığı ki-kare analizi, demografik özellikler ile kredi kartı kullanımı ilişkisinin derecesini ölçmek için korelasyon analizi uygulanmıştır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (% 73,6) Dünyadaki ve Türkiye'deki ekonomik ve finansal gelişmelerle ilgilendiklerini ve genel anlamda finansal bilgilerini kendi yaşam tecrübeleri (% 52) ile gazetelerden (%28) elde ettiklerini ve gazetede ekonomi-finance bölümünü okuduklarını (%85,6) ifade etmişlerdir.

Tamamı emekli olan katılımcıların bir yükseköğretim programından mezun olan büyük çoğunluğu, temel finans bilgisi sorularını yanlış cevaplandırmıştır. Bu durum, katılımcıların eğitim düzeyinin yüksek olmasına rağmen finansal okuryazarlık düzeyinin düşük seviyede olduğunu göstermektedir.

Emekli bireyler temel düzeyde finansal bilgi sahibi iken doğru karar vermenin faktörü olan daha detaylı ve birbiriyle ilişkili finansal araç ve teknikler hakkında yeterli olmadıkları anlaşılmıştır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu, finansal bilgilerini kendi yaşam tecrübelerinden elde ettiklerini belirtirken buna karşın emeklilik fonları, mortgage ve yatırım fonlarıyla ilgili finansal tecrübeden yoksun oldukları tespit edilmiştir. Katılımcı emekli bireylerin, ortalama düzeyde olan finansal okuryazar hane halkı için karmaşık olarak kabul edilebilecek finansal araçlar hakkında bilgi sahibi olmamalarının, aldıkları tasarruf, tüketim ve yatırım kararlarının dar sınırlar arasında olduğunu göstermektedir. Başka bir bakış açısıyla; finansal okuryazarlığı düşük emekli Türk Silahlı Kuvvetleri bireylerinin varlığı dikkat çekici boyuttadır, diyebiliriz.

Temel finans bilgilerine ait düzeyin iyi seviyede olması yaş, eğitim durumu ve aylık gelir değişkeni ile arasında var olan anlamlı ilişkiyle açıklanmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun yaşına bağlı olarak yaşam tecrübesinin yüksek, gelir kaynağının maaş-ücret ve aileye gelir getiren kişi sayısı bir kişi iken % 90'ının ev ya da daire sahibi olmasının, bu anlamlı ilişkiyi doğrulayan bir tespit olarak yorumlanmaktadır. Emekli Türk Silahlı Kuvvetleri bireylerinin temel finans bilgi seviyesiyle yaptığı tasarruflarıyla Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki temel ihtiyaç olan barınma ihtiyacını karşılayabildikleri anlaşılmaktadır. Ancak ev ya da daire sahipliğinin gerçekleştiği zaman ile bu amaca dönük yapılan tasarruf süresi arasındaki kabul edilebilir orana bağlılığı önemlidir. Bu sahiplik finansal kararların sağladığı gecikmiş bir sonucun karşılığı ise, reel bazda ki emek kayıpları nedeniyle geç giderilmiş barınma ihtiyacı, geçmiş döneme ait bireysel faydadan vazgeçilmiş payın varlığını göstermektedir.

Katılımcıların çoğunun (% 78,8) kredi kartı aylık ortalama faiz oranını bildikleri, kredi kartı nakit çekme işlemini nadir aralıkta yapanların (%48) olduğu, bir miktar parayı değerlendirmek için en güvenli alternatifin vadeli banka hesabı (%67,6) olarak görüldüğü anlaşılmıştır. Bu durumdan katılımcıların gazetede ekonomi ve finans bölümünü okudukları ve kredi kartı aylık faiz oranı hakkında bilgi sahibi oldukları halde nadirde olsa kredi kartından nakit çekenlerin oranının azımsanmayacak kadar yüksek olması nedeniyle rasyonel olmayan finansal kararlar alabildikleri sonucu çıkarılmıştır.

Katılımcıların verdiği yanıtlardan aylık gelir düzeyi ve eğitim ile kredi kartı kullanımı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir. Aylık gelir düzeyi ile kredi kartından nakit çekimi arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Aylık gelir düzeyi düşük olan emekli bireylerde kredi kartından nakit çekme düzeyinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum emekli katılımcıların bilinçli kredi kartı kullanıcısı olmadıklarını göstermektedir. Kredi kartı ile ilgili diğer husus, aylık gelir düzeyi yükseldikçe kredi kartı limitinin de yükseldiğidir.

Bireyin borç yönetimini sağlayabilmesi, parasal harcamaya ilişkin planlamasının olması, ülkesindeki ve Dünya'daki finansal gelişmeleri takip etmesi finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesinde kullanılan verilerdir.

Katılımcıların kredi kartı hesap ekstrelerini iyi bildikleri, büyük bir çoğunluğunun bütçelerinin olduğu, faturalarını aksatmadan ödedikleri tespit edilmiştir. Ancak emekli fonları hakkında bilgi sahibi olunmaması dikkat çekicidir.

Özetle belirtmek gerekirse her çalışanın, emeklilik dönemi için finansal sorunlardan uzak bir yaşamın sürdürülmesi beklentisi finansal kararların doğruluk derecesiyle ilgilidir. Bu çalışmanın bulgularından elde edilen sonuç; söz konusu beklentiyi karşılayacak gerekli finansal okuryazarlık becerisinin emekli Türk Silahlı Kuvvetleri bireylerinin büyük çoğunluğunda yeterli olmadığıdır.

Gökmen, 2012: 106'da belirtildiği gibi "finansal okuryazarlık konusundaki en büyük sıkıntı, ona gerçekten ihtiyacı olanların bunun farkında olmamalarıdır". Bu nedenle, finansal bilgilerini çoğunlukla kendi yaşam tecrübelerinden ve gazetelerden elde ettiklerini ifade eden katılımcıların doğru bildikleri pek çok yanlışını düzeltmeye yönelik olarak kamuoyunun dikkati çekilmeli, finansal eğitimin her yaşta herkesi ilgilendirdiğinin altı çizilmelidir. Emekli bireylerin finansal açıdan güvenli yaşam sürmeleri önemlidir ve sosyo ekonomik standartların korunması ve sonrasında yükseltilmesi buna bağlıdır. Emekli bireylerde finansal farkındalığı artırmak için çalışma hayatlarından itibaren kurumlarınca finansal eğitim programları yapılmalı ve bunlara katılmaları sağlanmalıdır. Finansal eğitim süreci ile emekli Türk Silahlı Kuvvetleri bireylerinin ailelerinde ilk olarak refah düzeyinin korunmasına ve sonrasında refah düzeyinin artmasına katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, gelecek nesillerin finansal okuryazarlık düzeyini yükseltmek ve farkındalığını artırmak için eğitim müfredatları iyi planlanarak öngörülü hareket edilmelidir. Bu kapsamda toplumu oluşturan tüm bireylerin finansal eğitime alınması toplumsal refahı artıracak gibi yatırımlara sağlanacak dolaylı katkıyla mikro tabanlı makro ekonomik gelişmelere de destek sağlanmış olacaktır. Böylece toplumun farklı kesimlerinde oluşacak yeterli finansal bilgi ve tecrübe sonucu yükselecek finansal okuryazarlık düzeyi ile ülkemizin ekonomisi de olumlu yönde etkilenecektir.

Kaynakça

- Al, H. ve Kalli, T. (2009). Financial literacy and investment decisions of UAE investors. *The Journal of Risk Finance*, 10(5), 500-516. DOI: 10.1108/15265940911001402
- Aren, S., Aydemir, S.D. ve Uçar, A.R. (2014). Bireysel emeklilik fon tercihlerini etkileyen unsurlar üzerine bir çalışma. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 6(11), 33-49.
- Beal,D.J.,ve Delpachitra S.B. (2003). Financial literacy among Australian Universty students. *Economic Paper*, 22(1), 65-78.
- Ergün, B., Şahin, A. ve Ergin, E. (2014). Finansal okuryazarlık: işletme bölümü öğrencileri üzerine bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 847-864.
- Fettahoğlu, S. (2015). Hane halkının finans eğitimi ve finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine Kocaeli'nde bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 17(67), 101-116.
- Gökmen, H. (2012). Finansal okuryazarlık. İstanbul: Hiperlink Yayınları
- Gutnu,M.M. ve Cihangir M. (2015). Finansal okuryazarlık: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi personeli üzerinde bir araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 415-424.

- Günay, G. (2013). Emekliliği planlama süreci ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışması: Karabük Üniversitesi örneği. *Türk Geriatri Dergisi*, 16(1), 84-94.
- Hayta, A.B., (2011), *Aile finans sistemi ilişkileri: Finansman yönetimi finansal okuryazarlık*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kılıç, Y., Ata, H.A. ve Seyrek, İ. H. (2015). Finansal okuryazarlık: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 17(66), 129-150.
- OECD. (2005). Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies. *OECD Journal: Financial Market Trends*, 11(2), 109-123.
- Özkan, C. (2014). *Türkiye’de kredi kartı kullanıcı profili ve davranış analizi*. (Uzmanlık Yeterlilik Tezi). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Ankara.
- Öztürk, E. ve Demir, Y. (2015). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personel üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 17(68), 113–134.
- Sezer, D. ve Demir, S. (2015). Yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeylerinin psikolojik yanılsamalar ile ilişkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 17(66), 69–88.
- Spss nedir? (2016). 16 Mart 2016’da <http://www.spss nedir.com>. adresinden alınmıştır.
- TEB finansal okuryazarlık ve erişim endeksi. 24 Mart 2016’da [http://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlık ve erişim endeksi.pdf](http://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf). adresinden alınmıştır.
- Temizel, F. (2010). *Mavi yakalılarda finansal okuryazarlık*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) öğrencilerine yönelik bir araştırma. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 73-86.
- Temizel, F. ve Özgüler, İ. (2015). Finansal eğitime bakış. *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*, 3 (1), 1-16. DOI:10.15295/bmij.v3i1.85
- Türkiye’de finansal erişim ve okuryazarlık. (2014). 16 Mart 2016’da http://www.teb.com.tr/upload/PDF/foe_endeks_rapor_2014.pdf adresinden alınmıştır.